യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 149

വ്യാധ ഉവാച .
അനന്തരം മുനേ ബ്രൂഹി തത്തത്ത്വം ജാഗതസ്യ തേ .
കിം വൃത്തമുരുവൃത്താന്തശതനിർവാണസംസൃതേഃ .. 1
മുനിരുവാച .
തതഃ ശ്രൃണു തദാ സാധോ തസ്മിംസ്തദ്ധൃദയൗജസി .
അപൂർവം ഏവ വൃത്താന്തഃ കോ വൃത്തോ വൃത്തസസ്പൃഹ .. 2
തഥാ മമ ച തത്രസ്ഥവിസ്മൃതാത്മചമത്കൃതേഃ .
അഭ്യവർതത വൈ കാലോ ഋതുസംവത്സരാത്മകഃ .. 3
കലത്രരഞ്ജിതമതേർമമ വർഷാണി ഷോഡശ .
തത്ര താനി വ്യതീതാനി ഗൃഹസ്ഥാശ്രമതോഽമതേഃ .. 4
കദാചിച്ചാജഗാമാഥ ഗൃഹമുഗ്രതപാ മമ .
മുനിർമാന്യോ മഹാബോധോ ബുധോഽതിഥിതയാ തഥാ .. 5
സോഽത്ര സംപൂജിതസ്തുഷ്ടഃ സുപ്തവാൻഭുക്തവാംസ്തതഃ .
ഇദമങ്ഗ മയാ പൃഷ്ടോ വിമൃശ്യ ജനതാക്രമമ് .. 6
ഭഗവൻഭൂരിബോധോഽസി ജാനാസി ജഗതോ ഗതീഃ .
യസ്മാദദൃഷ്ടക്രോധോഽസി സുഖേ ഗൃഹ്ണാസി നോ രതിമ് .. 7
സുഖദുഃഖാന്യുപായാന്തി കർമഭിഃ കർമശാലിനാമ് .
ശുഭാശുഭൈഃ ശരത്കാലേ സസ്യാനീവ ഫലാർഥിനാമ് .. 8
സമമേവാശുഭം കർമ കിമിമാഃ സകലാഃ പ്രജാഃ .
കുർവന്ത്യാസാം യദാ യാന്തി ദോഷാഃ സർവാദയഃ സമമ് .. 9
ദുർഭിക്ഷാവഗ്രഹോത്പാതം സർവാദി സമമേവ കിമ് .
ജനജാലസ്യ ഫലതി സമാനാ കസ്യ ദുഷ്ക്രിയാ .. 10
ഇത്യാകർണ്യ സമാലോക്യ സ്മയമാന ഇവോന്മനാഃ .
സ ഉവാച വചോ വന്ദ്യമമൃതസ്യന്ദസുന്ദരമ് .. 11
അന്യമുനിരുവാച .
സാധോ സാധു വിവിക്താന്തഃകരണേ യത്തു കാരണമ് .
സദ്വാസദ്വാസ്യ ദൃശ്യസ്യ കസ്മാജ്ജാനാസി കഥ്യതാമ് .. 12
സംസ്മരാത്മാനമഖിലം കസ്ത്വം ക്വേഹ സ്ഥിതോഽസി ച .
ക്വാഹം വാ കിമിദം ദൃശ്യം കിം സാരം കിംചിദേവ ച .. 13
സ്വപ്നമാത്രമിദം ഭാതി കില കസ്മാന്ന വേത്സി ഭോ .
അഹം സ്വപ്നനരോ യത്തേ ത്വം സ്വപ്നപുരുഷോപമഃ .. 14
അനാകാരമനാഖ്യേയമനാദ്യമപകല്പനമ് .
ഇദം ചിന്മാത്രകാചസ്യ കാചകച്യം ജഗത്സ്ഥിതമ് .. 15
രൂപമീദൃശമേവാസ്യ ചിന്മാത്രസ്യാസ്ത്യകൃത്രിമമ് .
സർവഗസ്യ യദേതദ്യദ്യത്ര വേത്യസ്തി തത്ര തത് .. 16
സകാരണത്വകലനാത്സർവമസ്യ സകാരണമ് .

അകാരണത്വകലനാദസ്യ സർവമകാരണമ് .. 17
ആസാം പ്രജാനാം ത്വസ്മാകം വിരാഡാത്മാ സ ആതതഃ .
വയം ഹൃദി സ്ഥിതാ യസ്യ സ-ചാസ്മച്ചിദ്വശാദിതഃ .. 18
ഭവിഷ്യത്യപരോഽന്യാസാം വിരാഡാത്മാ സ ഏവ ച .
കാരണം സുഖദുഃഖാനാം ഭാവാഭാവാത്മകർമണാമ് .. 19
വിരാഡ്ധാതുവികാരേണ വിഷമസ്പന്ദനാദിനാ .
തദങ്ഗാവയവസ്യാസ്യ ജനജാലസ്യ വൈ സമമ് .. 20
ദുർഭിക്ഷാവഗ്രഹാതീതമായാതി ശമമേതി വാ .
യസ്മാദ്വിരാജോ യാ സത്താ സാ സർഗസ്യാസ്യ സർഗതാ .. 21
കാകതാലീയവത്സാധോ കേഷുചിദ്ദുഷ്ടകർമസു .
സമം പതതി ദുഃഖാദി പാദപേഷ്വശനിര്യഥാ .. 22
കർമകല്പനയാ സംവിത് സ്വകർമഫലഭാഗിനീ .
കർമകല്പനയോന്മുക്താ ന കർമഫലഭാഗിനീ .. 23
യാ യാ യത്ര യഥോദേതി കല്പനാല്പാഥവാധികാ .
സാ സാ തത്ര തഥൈവാസ്തേ സഹേതുകമഹേതുകമ് .. 24
നാസ്ത്യേവ സ്വപ്നമയേ
കാരണസഹകാരി കാരണാദിപുരേ .
തസ്മാത്തദനാദി ശിവം
ചേതനമജരം പരം ബ്രഹ്മ .. 25
ഏഷ സ്വപ്നഭ്രമോ നാമ ഭാതി കശ്ചിദകാരണമ് .
കശ്ചിത്സകാരണോ ഭാതി ശൂന്യഃ സദസദാത്മകഃ .. 26
കാകതാലീയവദ്ഭാന്തി സ്വപ്നാഃ സകലസംവിദഃ .
താഭ്യസ്തുല്യോപലമ്ഭത്വാന്നാന്യജ്ജഗദിദം തതമ് .. 27
സകാരണതയാ രൂഢമിഹ യത്തത്സകാരണമ് .
അകാരണതയാ രൂഢമിഹ യത്തദകാരണമ് .. 28
കാര്യകാരണമയക്രമോദിതം
സ്വപ്ന ഏഷ ചിതിഭാനമാത്രകം .
ജാഗ്രദാഖ്യമഹതഃ സ്വഭാവകം
തേന ശാന്തമഖിലം പരം വിദുഃ .. 29
സത്യകാരണകാ ഭാവാഃ കേ തേ ശ്രൃണു മഹാമതേ .
കാരണം കിം സ്വഭാവാനാം കിമിഹാകാശകാരണമ് .. 30
പൃഥ്വ്യാദേർഘനപിണ്ഡത്വസർഗാദേഃ കിം ച കാരണമ് .
കിം കാരണമവിദ്യായാഃ കാരണം കിം സ്വയംഭുവഃ .. 31
സർഗാദൗ കാരണം കിം സ്യാദ്വായൂനാം തേജസാം ച കിമ് .
കിമപാം വേദനാമാത്രരൂപാണാം ഗഗനാത്മകമ് .. 32
പിണ്ഡഗ്രഹേ ദേഹലാഭേ മൃതാനാം കിം ച കാരണമ് .
ഏവമേവ പ്രവർതന്തേ സർഗാഃ പ്രഥമതോഽഖിലാഃ .. 33
ഏവമേവ പ്രവർതന്തേ ജഗത്യാവലയന്തി ച .
ചക്രകാണീവ നഭസി ചിരസംപ്രേക്ഷണാദൃശാ .. 34
ഏവമേവ പ്രവൃത്തേന സർഗേണ ബ്രഹ്മരൂപിണാ .

പശ്ചാത്സ്വസ്യൈവ രൂപസ്യ സംജ്ഞാഃ പൃഥ്വ്യാദികാഃ കൃതാഃ 35
വാതസ്പന്ദവദാഭാന്തി സർഗാഃ പൂർവം ചിദമ്ബരേ .
സ്വയമേവ ച കുർവന്തി ദേഹകാരണകല്പനാഃ .. 36
യദ്യഥാ കല്പ്യതേ ധത്തേ തത്തഥാ നിയതിർവപുഃ .
കല്പിതായാശ്ചിതേര്യസ്മാദേവമേതന്നിജം വപുഃ .. 37
യദ്യദ്ഭാനാത്മകം രൂപം പ്രഥമം ചേതിതം ചിതാ .
സ്വതോഽഹമേവ ചിത്യേവ തദദ്യാപി തഥാ സ്ഥിതമ് .. 38
പുനരന്യേന യത്നേന തദുത്കൃഷ്ടേന സൈവ ചിത് .
ശക്താ തദന്യഥാകർതും യത്നേന മഹതാ പുനഃ .. 39
കല്പ്യതേ കാരണം യത്ര തത്ര കാരണസാരതാ .
ന കല്പ്യതേ വിദാ യത്ര കാരണം തദകാരണമ് .. 40
വാത്യാവർതവദാഭാതമിദം പ്രഥമമാതതമ് .
അസദേവ യഥാ ഭാതം തഥൈവാദ്യാപി സംസ്ഥിതമ് .. 41

സംഭൂയ കേചന ശുഭാശുഭമാത്മകർമ
കുർവന്തി തസ്യ സദൃശം ഫലമാപ്നുവന്തി .
സംപ്രാപ്നുവന്തി ച ശിലാശനിവച്ച കേചി+
ദ്ദുഃഖം ത്വകാരണകമേവ സഹസ്രസംഖ്യാഃ .. 42

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു
നിർവാണ പ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ കാരണവിചാരോ നാമൈകോന-പഞ്ചാശ-
ദധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 149 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
4.1.2024